

Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Çocuk Hakları Bağlamında İncelenmesi: TRT Çocuk Kitaplığı Örneği

Examination of Children's Literature Works in the Context of Children's Rights: The Example of TRT Children's Bookshelf

Burcu Gök Tülkay^{1*}
Özkan Sapsağlam²

* Sorumlu yazar
Corresponding author

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
Graduate Student, Yıldız Technical University, Turkey
bgok72@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0002-9077-9101>

² Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
Assoc. Prof. Dr., Yıldız Technical University, Turkey,
ozkan@yildiz.edu.tr
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9965-5191>

Makale geliş tarihi / First received : 01.06.2023
Makale kabul tarihi / Accepted : 17.07.2023

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1- Araştırmacıların katkı oranı eşit düzeydedir.
- 2- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 3- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- 4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index: 05%

Atıf bilgisi / Citation:

Gök Tülkay, B., & Sapsağlam, Ö. (2023). Çocuk edebiyatı eserlerinin çocuk hakları bağlamında incelenmesi: TRT çocuk kitaplığı örneği. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 142-158.

ÖZ

Çocuklar, gelişimsel özellikleri gereği en fazla korunmaya ve desteğe ihtiyaç duyan grupların başında gelmektedir. Çocukların korunmasına yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli hukuki düzenlemeler bulunmaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi bu hukuki düzenlemelerden biridir. Bu çalışmada TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında yer alan hikâye kitaplarının Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde vurgulanan temel çocuk hakları bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı ve durum çalışması desenine göre yürütülmüştür. Araştırma kapsamında 'TRT Çocuk Kitaplık' uygulamasında yer alan ve farklı yaş gruplarına yönelik olan hikâye kitapları incelenmiştir. Araştırma materyallerinin belirlenmesinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi ve maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışma materyallerini okul öncesi üç, dört ve beş yaş grubu çocuklarına yönelik farklı yayınevleri tarafından hazırlanmış 15 adet hikâye kitabı oluşturmuştur. Araştırma verileri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen çocuk kitaplarında çocuk haklarına yönelik sözel ve görsel içeriklerin yer aldığı, hikâye kitaplarında en fazla yaşama hakkına, ikinci sırada gelişme hakkına, üçüncü sırada korunma hakkına ve son olarak da katılma hakkına yer verildiği görülmüştür. İncelenen hikâye kitaplarında çocuk haklarının olumlu kullanımının olumsuz kullanımından daha fazla olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler

Çocuk, çocuk hakları, çocuk hakları sözleşmesi, çocuk edebiyatı, TRT çocuk kitaplık

ABSTRACT

Children are one of the groups most in need of protection and support due to their developmental characteristics. There are various legal regulations at national and international level for the protection of children. The Convention on the Rights of the Child, to which Turkey is a party, is one of these legal regulations. This study aims to examine the storybooks in the TRT Children's Bookshelf application in the context of basic children's rights emphasized in the United Nations Convention on the Rights of the Child. The research was conducted according to qualitative research approach and case study design. Within the scope of the research, storybooks for different age groups in the 'TRT Children's Bookshelf' application were analyzed. Purposive sampling method and maximum diversity sampling technique, which are among the non-random sampling methods, were used to determine the research materials. The study materials consisted of 15 storybooks prepared by different publishers for preschool children aged three, four and five. The research data were analyzed by content analysis method. The results of the study showed that the analyzed children's storybooks contained verbal and visual content related to children's rights. The results also demonstrated that the storybooks mostly included the right to life, secondly the right to development, thirdly the right to protection and lastly the right to participate. It was determined that the positive use of children's rights in the analyzed storybooks was more than the negative use of children's rights.

Keywords

Children, children's rights, Convention on the Rights of the Child, children's literature, TRT Children's Bookshelf

GİRİŞ

Çocukluk, modernleşmenin etkisiyle ortaya çıkan bir toplumsal buluştur ve bu sayede çocukluk, yetişkinlik evresinden ayrı bir dönem olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu da çocuklar için, yetişkinlerinkinden farklı bir hukuk sistemi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Erbay, 2019). Anne, baba ve çocuklar arasındaki hakları, ilişkileri ve görevleri düzenleyen kuralların hepsi 'çocuk hukuku' kavramını oluşturur. Çocuk hakları, çocuğun gelişim alanları açısından normal ve sağlıklı bir biçimde gelişmesi için hukuk kuralları tarafından korunan haklardır (Akyüz, 2012). Bir diğer tanıma göre çocuk hakları; modern toplumda ve dünyada bir birey ve bir insan olarak karşımıza çıkan çocuğun sahip olduğu hakları korumaya çalışan standart kurallardır (Hareket, 2020).

Uluslararası ve ulusal hukuka baktığımızda; çocuk haklarını güvence altına alan farklı metinler vardır. Ulusal hukukta, çocuk haklarının korunmasına dair kurallar değişik kanunlarda bulunmakla beraber, en önemlileri, 1982 Anayasası'nın 41, 42, 50, 56, 58, 61 ve 62. Maddelerinde yer alan çocuk hakları ile ilgili hükümlerdir (Akyüz, 2012). Uluslararası platformda, çocuk haklarına ilk kez I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Milletler Cemiyeti'nde yer verilmiş ve 26 Eylül 1924'te Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi kabul edilmiştir. Bu bildirge ülkemizde 1931 yılında yürürlüğe girmiş ve 1959 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Bakırcı, 2004).

Çocuk haklarını güvence altına alan bir diğer metin ise, 20 Kasım 1959 yılında BM tarafından kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesi'dir. Bir önsöz ve on temel ilkedden oluşan metinde, çocukların özel yardıma ihtiyaçları olduğu kabul edilir ve bu bildirge, çocuk haklarının varlığının evrensel anlamda kabulünün ilk adımıdır (Bakırcı, 2004). Çocuk hakları ile ilgili olan üçüncü metin, yine BM tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde imzalanan Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'dir. Uluslararası hukukta en temel yasal metin olan ÇHS, aynı zamanda çocuk haklarına en geniş kapsamıyla yer veren metindir (Ceylan, 2018). Sözleşmeyi dünyada 193 ülke onaylamıştır. Bu sayede dünyanın her yerindeki çocukların sahip olduğu hakların güvence altına alınmasında çok önemli bir ilerleme kaydedilmiştir (Ceylan, 2018). Çocuk Hakları Sözleşmesi, Türkiye'de de 09.12.1994 tarihinde onaylanarak 20.01.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Akyüz, 2012).Avrupa Konseyi, çocuk hakları ile ilgili önemli sözleşmeler imzalamıştır. Bunlardan önemli iki tanesi şunlardır: Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (1996) ve Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismarına Karşı Korunması Avrupa Sözleşmesi'dir (2007). Bu örgütlerin yanında çocuk haklarının korunması için önemli sözleşmeler imzalayan örgütlerden biri de Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı'dır. Bu örgüt çocuğun yüksek yararı ilkesini gözeterek birçok sözleşme imzalamıştır. Çocuk haklarının korunması için çaba gösteren bir diğer örgüt de Afrika Birliği Örgütü'dür. 1990 yılında Çocuk Hakları ve Esenliği Hakkında Afrika Şartı'nı oluşturmuştur (Akyüz, 2012).

Görüldüğü üzere, çocuk haklarını korumak için düzenlenmiş birçok sözleşme vardır fakat tüm kuralların hepsini toplayan bir hukuk düzenlemesi yoktur. Bu açıdan en kapsamlı metin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir (Bakırcı, 2004). Bu sözleşme üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda yer alan 41 madde çocuk haklarını düzenler. İkinci kısım izleme ve uygulamayı kapsayan 41-45. maddeleri kapsar. Üçüncü kısım yürürlüğe girişle ilgili olan 46-54. Maddeleri kapsar. Sözleşmede yer alan haklar dört alt kategoride incelenebilir. Bunlar yaşama hakları, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma haklarıdır.

Yaşama hakları; çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı, tıbbi bakım hakkı, beslenme hakkı, isim ve vatandaşlık hakkı, barınma hakkı gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını sağlayan haklardır.

Gelişme hakları; oyun ve dinlenme hakkı, eğitim hakkı, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü hakkı gibi çocuğun kendisini en üst düzeyde geliştirmesini sağlayan haklardır.

Korunma hakları; çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüden korunmasını sağlayan haklardır.

Katılma hakları; çocuğun görüşlerini açıklama ve kendisini ilgilendiren konularda karara katılma hakkı, düşüncelerini ifade etme hakkı, dernek kurma ve toplanma hakkı gibi çocuğun aile içinde ve toplumda etkin rol oynamasını sağlayan haklardır (Akyüz, 2012).

Çocuklar okul öncesi dönemden itibaren sahip olduğu hakları bilmelidir. Eğer bu hakları bilirlerse, hak ve sorumluluğun ne demek olduğunu bilir, demokratik değerleri anlar, yurttaşlık bilinci kazanır ve kendilerini ihmal ve istismardan koruyabilirler (Akyüz, 2012). Bir diğer deyişle; çocuk haklarına yönelik eğitim önleyici bir işleve sahiptir (Gyurova, 2023). Ayrıca, çocuklar küçük yaşta sahip oldukları hakları öğrenir, bir hukuk bilincine sahip olurlarsa, gelecekte akli ve vicdanı hür bireyler olabilirler (Ceylan, 2018).

Çocuk hakları eğitiminin amacı; kültürel çeşitliliğin ve hoşgörünün, sosyal adaletin, barışın ve demokratikliğin takdir edildiği bir toplum ortaya çıkarmaya yönelik değer ve tutumların kazandırılmasıdır (Butler, 2012). Bu açıdan, okul öncesi dönem çok büyük öneme sahiptir. Çünkü okul öncesi dönem, çocuk gelişiminin yapıtaşı konumundadır. Hayatımız için gerekli olan yürüme, konuşma, problem çözme becerisi, insanlarla iletişim kurma gibi becerilerimizin temeli bu dönemde atılır. Eğer bu dönemde bu becerileri kazanamazsak ileri yaşlarda kazanmamız çok zordur (Karaman Kepenekçi & Aslan, 2011). Çocukların bu dönemde kazanması gereken temel bilgi ve beceriler, dil gelişimi, kişilik gelişimi ve çocuğa verilmesi gereken değerler açısından hikâye kitapları çok büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda 'çocuk edebiyatı' önem kazanmaktadır (Şimşek, 2005). Bir çocuğun her yönden gelişiminin yeterli düzeyde sağlanarak nitelikli bir bireye dönüşmesinde, diğer bilim dalları gibi edebiyat dalına da 'çocuk edebiyatı' anlamında büyük görevler düşmektedir (Kıbrıs, 2016). ÇHS'nin 17. Maddesinde çocuk kitaplarının önemine yer verilmiştir:

- *Taraf devletler kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.*
- *Bu amaçla taraf devletler:*
 1. *Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;*
 2. *Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;*
 3. *Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler.*

Çocuk edebiyatı; edebiyatın bütün özelliklerini taşımakla birlikte, çocuğun her açıdan gelişimine destek olacak eserlerdir (Arıcı, 2016). Çocuk edebiyatı deyince karşımıza 'çocuğa görelilik' ilkesi çıkar. Bu da çocuklar için yapılan edebiyatın, çocuğun gelişim düzeyine, algısına

ve psikolojisine göre uygun olması özelliklerini taşır (Şirin, 1994). ‘Çocuğa görelilik’ ilkesini; çocuklara öğretilmek istenen şeylerin dikte etmek yerine, çocukların dünyasına girerek öğretilmesidir. Bunu sağlamanın en güzel yollarından birisi kitaplardır. (Sever, 2019). Bu yüzden, çocuk haklarının öğretilmesinde hikâye kitapları çok büyük öneme sahiptir. Çünkü kitaplar çocukların gelişimlerini desteklemekle beraber onları aynı zamanda eğitir (Arıcı, 2016). İnsanlara bir şey öğretmek için en etkili araç edebiyattır. Çünkü edebiyat insanın zihnine, kalbine ve ruhuna dokunur. Ayrıca, çocuklar kitaplar sayesinde anlaşılması en zor konuları bile basit neden-sonuç ilişkileri sayesinde algılayabilirler (Oğuzkan, 2013). Hiç kuşkusuz, genç kuşakların kişiliklerinin oluşmasında çocuk edebiyatı hayati bir öneme sahiptir ve çocukların üzerinde kalıcı bir iz bırakır (İsmail, 2023).

Bu araştırmada TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında yer alan hikâye kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. TRT Çocuk Kitaplığı, cihazlara ücretsiz olarak indirilebilen bir uygulamadır. İçeriğinde üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz yaş ve üzeri olmak üzere sesli, animasyonlu, aktivite ve oyunlar içeren çocuk edebiyatı ürünleri bulunmaktadır. Bu edebi ürünler birçok farklı yayınevinden çıkmıştır. Hikayelerde, masallarda aktivite içeren sayfaların yanısıra, eğitici sürpriz oyunlar da yer almaktadır. Ayrıca kitaplar beş alt kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler ‘Hayatın İçinden, Meraklı Bilgin, Bizim Masallar, Doğanın Masalı ve Bizim Kahramanlar’dır. Uygulamada hem ebeveyn hem de çocuk profili oluşturulabilmekte ve ebeveyn paneli sayesinde, çocuğun okuduğu toplam sayfa sayısı, toplam okuma süresi, kitaba ait oyunları oynama süresi, bölüm sonunda yer alan aktivite soruları sayesinde çocuğun kitabı ne derecede anladığı gibi istatistiklere ulaşılabilir. Kitapların internetsiz dinlenip okunabilmesi sayesinde çocuklar kitaplara her zaman kolaylıkla ulaşabilmektedir. Araştırma amacı doğrultusunda, TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında yer alan kitaplarda yaşama, gelişme, korunma ve katılma haklarına olumlu ve olumsuz olarak yer verilme durumları incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalarda ele alınan konu derinlemesine incelenir (Karataş, 2015). Ayrıca keşfedilmeyi bekleyen bir konu/durum nitel araştırma sayesinde ayrıntılı bir şekilde ele alınır ve kompleks bir konu aydınlatılmış olur (Creswell, 2021). Her ne kadar nitel araştırmanın tek bir tanımını yapmak zor olsa da kuram oluşturma temelinde, sosyal olguların kendi doğal ortamında araştırılıp incelenmesini sağlayan araştırma türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2021). Nitel araştırmalar, nitel süreçler kullanılarak gözlem, doküman analizi, görüşme gibi yöntemlerle bilgilerin toplandığı araştırma türüdür (Yıldırım, 1999). Ayrıca, nitel araştırma yöntemleri, teoriden bağımsız olarak uygulanabilen yöntemler olarak algılanmamalıdır (Bhangu, Provost, & Caduff, 2023).

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada araştırma deseni olarak durum çalışması deseni seçilmiştir. Durum çalışması; bir olayın veya olayların, birbirine bağlı sistemlerin, ortamın, grubun vb. derinlemesine incelendiği araştırma türüdür (Büyüköztürk vd., 2021). Eğitimde kullanılan araştırma desenlerinden birisi olan durum çalışmasında seçilen özel bir durum veya grup, kendine özgü özellikleri dolayısıyla seçilmiştir ve sonuçları araştırma evrenine genelleme amacı yoktur (Özden & Durdu, 2016). Bu araştırma kapsamında incelenmeye çalışılan özel durum; TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında yer alan çocuk kitaplarında çocuk haklarına yer verilme durumudur.

Araştırma Materyalleri

Araştırma kapsamında TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında yer alan 3 yaş, 4 yaş ve 5 yaş üzeri çocuklara yönelik beşer adet olmak üzere toplamda 15 adet kitap incelenmiştir. Araştırma materyallerinin belirlenmesinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yönteminin bir türü olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi seçilmiştir. (Büyüköztürk vd., 2021). Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemindeki amaç; seçilen küçük örneklemin evrene genellenmesi değil, seçilen örneklemdaki farklılık ve benzerliklerin ortaya çıkarılmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Araştırmanın kapsam geçerliliğini artırmak için farklı yayınevleri tarafından hazırlanan ve farklı yaş gruplarına yönelik hikâye kitapları seçilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitapları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. *İncelenen Kitapların Adları ve Bilgileri*

Kodlar	Yaş Grubu	Sayfa Sayısı
K1	5+	16
K2	5+	14
K3	5+	16
K4	5+	16
K5	5+	28
K6	4+	30
K7	4+	16
K8	4+	20
K9	4+	14
K10	4+	22
K11	3+	40
K12	3+	26
K13	3+	32
K14	3+	14
K15	3+	30

Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırma verileri doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman analizi ile araştırılan olgu ve olaylarla ilgili yazılı kaynaklar incelenir. Bu yöntemde gözleme ya da herhangi bir görüşme yapmaya gerek yoktur (Karataş, 2015). Araştırma verileri çocuk hakları ve onun dört alt kategorisi olan yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakkı temalarına göre toplanmıştır. Bu kategorilere göre kitaplarda çocuk haklarına olumlu ve olumsuz olarak yer verme durumu incelenmiştir. Kitaplar araştırmacılar tarafından dijital ortamda incelenmiştir. ‘TRT Çocuk Kitaplık’ uygulaması, sanal marketlerden telefon ve tabletlere ücretsiz olarak indirilebilen, içeriğinde çocuklar için geliştirilmiş sesli ve animasyonlu yüzlerce çocuk kitabının bulunduğu bir uygulamadır. Kitaplar ‘Hayatın İçinden, Meraklı Bilgin, Bizim Masallar, Doğanın Masalı ve Bizim Kahramanlar’ isimli beş kategori altında yer almaktadır. Bu kategoriler içinden seçilen, farklı yaş gruplarına hitap eden 15 kitabın analizi ile araştırma verileri toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında ulaşılan veriler, içerik analizi yönteminin bir türü olan tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizi; metin içinde bulunan karakterlerin, temaların,

cümlelerin vb. varlıklarını belirleyip onları sayıya dökme işlemidir (Seggie & Bayyurt, 2021). Bir başka deyişle, içerik analizi; araştırma verilerindeki birincil kalıpları kodlamak, kategorize etmek ve sınıflandırmaktır. Neyin önemli olduğunu belirlemek için içeriğin analiz edilmesidir (Patton, 2002; Akt. Çelebi, 2021). Tematik analiz; 'bir anlatının ne anlama geldiği' ve 'anlatının, durumla ilgili hangi bilgileri verdiği' sorularını açıklar (Çelebi, 2021). Bir diğer tanıma göre tematik analiz; yazılı veya görsel verilerin belirli kategoriler altında toplanmasıdır (Güler, Halıcıoğlu & Taşgın, 2015). İçerik analizi yaparken en küçük anlamlı birim olarak cümleler referans alınmıştır. Referans alınan birim, araştırmanın güvenilirliğini sağlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Çok büyük birimleri irdelemek zor olacağı gibi, çok küçük birimler de anlam parçalanmalarına sebep olabilir (Seggie & Bayyurt, 2021). Bu yüzden en küçük anlamlı birim olarak cümlelerin referans alınması uygun görülmüştür. Kodlamalar yapılırken çocuk haklarının olumlu ve olumsuz kullanımı olarak kodlanmıştır. Ayrıca yapılan yorumların desteklenmesi ve araştırma verilerinin güvenilirliğinin artırılması için kodlanan cümlelerden direk alıntılar yapılmıştır. Araştırmada kullanılan kısaltmalar (K1, K2 vb.) kitabın kaçıncı sırada olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla üç farklı yaş grubuna hitap eden ve her yaş grubu için farklı yayınevlerinin yayınladığı kitaplara yer verilmiştir. Araştırma grubunun geniş bir yelpazeyi içermesi, araştırma sorusuna bulunan cevabın daha inandırıcı olmasını sağlar (Patton, 1987; Akt. Seggie & Bayyurt, 2021). Bilimsel araştırmaların en önemli boyutlarından biri de araştırma sonuçlarının güvenilirliğidir. Bu araştırmada güvenilirlik için üçgenleme tekniğinden yararlanılmıştır. Üçgenleme tekniği dörde ayrılır. Bu teknikler şunlardır; analizci üçgenlemesi, kuram üçgenlemesi, kuram/bakış açısı üçgenlemesi ve kaynakların üçgenlemesidir (Patton, 2014; Akt. Sapsağlam, 2017). Bu araştırmada güvenilirlik için veri kaynaklarının üçgenlemesi ve analizci üçgenlemesi tekniklerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma bulguları; incelenen kitaplarda çocuk haklarına yer verme durumu ve sırasıyla yaşama hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılma hakkına yer verme durumları ve bu haklara yönelik olumlu ve olumsuz içerik örnekleri olarak alt başlıklar altında sunulmuştur.

Kitaplarda Çocuk Haklarına Yer Verme Düzeyi

Tablo 2. Kitaplarda Çocuk Haklarına Yönelik Sözel İfadelere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

	Yaşama Hakkı		Gelişme Hakkı		Korunma Hakkı		Katılma Hakkı		Genel Toplam
	+	-	+	-	+	-	+	-	
K1	1	1	0	1	0	0	5	0	8
K2	2	1	2	4	1	1	1	0	12
K3	2	2	0	0	0	2	1	0	7
K4	1	0	2	0	1	0	3	0	7
K5	3	2	9	1	0	0	0	0	15
K6	4	5	1	1	0	0	0	0	11
K7	1	0	0	0	1	3	0	0	5

K8	2	1	0	2	1	2	0	0	8
K9	1	0	5	3	0	0	2	0	11
K10	1	0	0	1	1	2	5	1	11
K11	1	0	2	0	0	4	1	0	8
K12	2	4	0	0	0	2	0	0	8
K13	1	0	3	1	0	5	2	0	12
K14	0	0	3	0	0	0	3	0	6
K15	1	2	1	0	3	6	0	0	13
Toplam	23	18	28	14	8	28	23	1	142
Yüzde	16,20	12,68	19,72	9,86	5,63	19,01	16,20	0,70	100
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Yüzde	28,88		29,58		24,64		16,90		
Toplam	%		%		%		%		

Tablo 2'ye göre incelenen okul öncesi hikâye kitaplarında çocuk hakları ile ilgili toplam 142 ifadeye yer verilmiştir. Bu ifadelerin 82'si olumlu ifadelerken, 60 tanesi olumsuz ifadelerdir. En çok gelişme hakkı ile ilgili (%29,58) ifadelere yer verilirken, ikinci sırada yaşama hakkına (%28,87), üçüncü sırada korunma hakkına (%24,65) ve en az katılma hakkına (%16,90) yer verilmiştir. Ayrıca tüm kitaplar içinde hakların olumlu kullanımına (%57,75), olumsuz kullanımlarından (%42,25) daha çok yer verilmiştir. Göze çarpan bir diğer önemli bulgu ise korunma hakkının olumsuz kullanımına (%19,01), olumlu kullanımından (%5,63) daha çok yer verilmesidir. Ayrıca iki kitapta (*Terzi Köstebek* ve *Kekito*) hakların sadece olumlu kullanımlarına yer verilmiştir.

Kitaplarda Yaşama Hakkına Yer Verme Düzeyi

Tablo 3. Kitaplarda Yaşama Hakkına Yönelik Sözel İfadelere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

Kitaplar	Yaşama Hakkı		
	Olumlu	Olumsuz	Toplam
K1	1	1	2
K2	2	1	3
K3	2	2	4
K4	1	0	1
K5	3	2	5
K6	4	5	9
K7	1	0	1
K8	2	1	3
K9	1	0	1
K10	1	0	1
K11	1	0	1
K12	2	4	6
K13	1	0	1
K14	0	0	0
K15	1	2	3
Toplam	23	18	41
Yüzde	%16,20	%12,68	%28,88

Tablo 3'e göre hikâye kitaplarında yaşama hakkı ile ilgili toplam 41 ifadeye yer verilmiştir. Bu ifadelerin 23 tanesi olumlu, 18 tanesi olumsuzdur. Kitaplar içinde yaşama hakkına dair en çok olumlu ifadeler K6'da yer almaktadır. Aynı şekilde en çok olumsuz ifade de bu kitapta yer almaktadır. K14 kitabında yaşama hakkına dair hiçbir ifadeye yer verilmemiştir.

Aşağıda yaşama hakkı ile ilgili olumlu örnekler yer almaktadır:

- ...Her birisinin kalabalık bir ailesi, akrabaları ve arkadaşları vardı. (K2)
- Bu sözlerin ardından fareyi düştüğü su birikintisinden kurtarmış. (K3)
- Ertesi gün köstebeği doktora götürmüşler. (K4)
- O evde bir anne, bir baba, bir de yavru akbaba yaşardı. (K8)
- Bıdıbık "O zaman çantalarımızı eve bırakalım, yemeğimizi yiyelim, sonra dışarıda buluşuruz demiş." (K9)

Kitaplarda yer alan yaşama hakkına dair olumsuz örnekler aşağıdaki gibidir:

- Su yok, yeşillik yoktu... (K1)
- Minik fare bir gün ormanda gezerken küçük bir su birikintisinin içine düşmüş. Su birikintisi küçükmüş küçük olmasına da bizim fare de çok minikmiş. (K3)
- Sıralar eskimiş, demirleri paslanmıştı. Duvarların rengi solmuştu. Yer yer çatlaklar oluşmuştu. (K5)
- Karnı aç tilki, yere eğilip kurbağayı yakından incelemiş. Zavallı kurbağa çok aç ve bitkin görünüyormuş...(K6)
- ...Sen ise ufak şeytan tırnağı.
- Bir daha söz etme seviyorsan canını. (K18)

Kitaplarda Gelişme Hakkına Yer Verme Düzeyi

Tablo 4. Kitaplarda Gelişme Hakkına Yönelik Sözel İfadelere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

Kitaplar	Gelişme Hakkı		
	Olumlu	Olumsuz	Toplam
K1	0	1	1
K2	2	4	6
K3	0	0	0
K4	2	0	2
K5	9	1	10
K6	1	1	2
K7	0	0	0
K8	0	2	2
K9	5	3	8
K10	0	1	1
K11	2	0	2
K12	0	0	0
K13	3	1	4
K14	3	0	3
K15	1	0	1
Toplam	28	14	42
Yüzde	%19,72	%9,86	%29,58

Tablo 4'e göre kitaplarda gelişme hakkı ile ilgili 42 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin 28 tanesi olumlu, 14 tanesi olumsuz ifadelerdir. Yaşama hakkına dair en fazla olumlu ifade K4'te yer almaktadır. En çok olumsuz ifade ise K2'de yer almaktadır. K3, K7 ve K12 kitaplarında gelişme hakkına dair olumlu ya da olumsuz hiçbir ifadeye yer verilmemiştir.

Aşağıda gelişme hakkı ile ilgili olumlu örnekler yer almaktadır:

- *Küçük öğrenci bulutlar da nasıl yağmur yağdırılacağını öğrenmek için büyüklerinin yanındaydılar. (K2)*
- *Bay ayı ise köstebeğin çok yorulduğunu, bir tatilin ona iyi gelebileceğini söylemiş. (K4)*
- *...Dünyayı belki üç tur gezdi. (K11)*
- *O halde kalan zamanımızda eğlenmeye ne dersiniz? (K14)*

Aşağıda gelişme hakkı ile ilgili olumsuz örnekler yer almaktadır:

- *Kitaplukta yıpranmış birkaç eski kitap kalmıştı. (K5)*
- *...Ama benim yaşadığım zamanda öyle her evde sizinki gibi kocaman kitapluklar olmazdı. Hatta her evde kitap bile olmazdı. (K10)*
- *Pırpırs önemli bir karar verdi. Bundan sonra aklına; uçan, minik ve parlak sorulardan gelmesine hiçbir şekilde izin vermeyecekti. (K13)*
- *Bahar geldiğinden beri nedense Bıdıbık'ın canı hiç ders çalışmak istemiyormuş. (K9)*
- *...Oyuna dalınca da derslerini tamamen unutupmuş. (K9)*
- *Bazı günler tek bir ders kitabının kapağını bile açmıyormuş. Öğretmeninin verdiği ödevleri de düzenli yapmıyormuş. (K9)*

Kitaplarda Korunma Hakkına Yer Verme Düzeyi

Tablo 5. Kitaplarda Korunma Hakkına Yönelik Sözel İfadelere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

Kitaplar	Korunma Hakkı		
	Olumlu	Olumsuz	Toplam
K1	0	0	0
K2	1	1	2
K3	0	2	2
K4	1	0	1
K5	0	0	0
K6	0	0	0
K7	1	3	4
K8	1	2	3
K9	0	0	0
K10	1	2	3
K11	0	4	4
K12	0	2	2
K13	0	5	5
K14	0	0	0
K15	3	6	9
Toplam	8	27	35
Yüzde	%5,63	%19,01	%24,64

Tablo 5'e göre kitaplarda korunma hakkı ile ilgili toplam 35 ifadeye yer verilmiştir. Bunların 8'i olumlu ifade, 27'si olumsuz ifadelerdir. En çok olumlu ifadeye K15 kitabında yer verilmiştir. K5, K9, K14 ve K15 kitaplarında hiç olumsuz ifadeye yer verilmemiştir.

Korunma hakkına dair olumlu içerik örnekleri:

- *Köstebek anlayışlı davrandıkları için arkadaşlarına çok teşekkür etmiş. (K4)*
- *Zehra ise çok fazla oyun oynamanın zararlı olduğunu biliyordu. (K16).*
- *Artık birçok arkadaşım var, çünkü onlara kötü davranmamam gerektiğini öğrendim. Bundan böyle hep iyi olacağım,' diye düşünerek uykuya daldı. (K15)*

Korunma hakkına dair olumsuz içerik örnekleri:

- *Nasıl da kaçtın ama. Korkak, korkak, diyorlardı. (K2)*
- *Aslan hala fareyi küçük görmekteymiş:*
Koskoca ağı nasıl kemireceksin? Baksana ipleri nasıl da kalın! (K3)
- *"Ya susarsın ya da gaganı bağlarız." Diyorlardı. (K7).*

Kitaplarda Katılma Hakkına Yer Verme Düzeyi

Tablo 6. Kitaplarda Katılma Hakkına Yönelik Sözel İfadelere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

Kitaplar	Katılma Hakkı		
	Olumlu	Olumsuz	Toplam
K1	5	0	5
K2	1	0	1
K3	1	0	1
K4	3	0	3
K5	0	0	0
K6	0	0	0
K7	0	0	0
K8	0	0	0
K9	2	0	2
K10	5	1	6
K11	1	0	1
K12	0	0	0
K13	2	0	2
K14	3	0	3
K15	0	0	0
Toplam	23	1	24
Yüzde	%16,20	%0,70	%16,90

Tablo 6'da görüldüğü gibi kitaplarda katılma hakkına ilişkin toplam 24 ifadeye yer verilmiştir. Bu ifadelerin 23 tanesi olumlu ifade iken, 1 tanesi olumsuz ifadedir. Katılma hakkının olumlu kullanımına en çok katılma hakkına K1 ve K10 kitaplarında yer verilirken, katılma hakkının olumsuz kullanımına sadece K10 kitabında yer verilmiştir. K5, K6, K7, K8, K12 ve K15 kitaplarında katılma hakkına dair hiçbir ifadeye yer verilmemiştir.

Katılma hakkına dair olumlu içerik örnekleri:

- ...Ama hayır kuşların çoğu dönmeye karar vermişti. (K1)
- En sonunda yardım istemeye karar vermiş. (K3)
- Sonunda hayvanlar anlaşmışlar ve köstebeği tatile göndermeye karar vermişler. (K4)
- "Yeter artık!" Dedi Albi. (K11)

Katılma hakkına dair olumsuz içerik örneği:

- Tam, "Nasreddin Hoca'yı gönderelim, nasıl olsa alışık," diyecekti ki Hoca sözünü kesti. (K16).

Kitaplarda Çocuk Hakları Görselleri

Tablo 7. Kitaplarda Çocuk Haklarına Yönelik Görsel İçerik Örnekleri

ÇOCUK HAKLARI

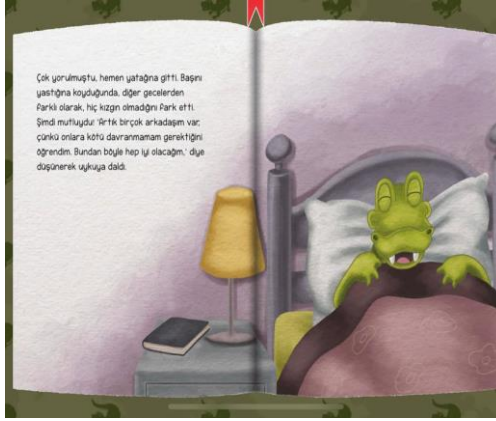
Yaşama Hakkı

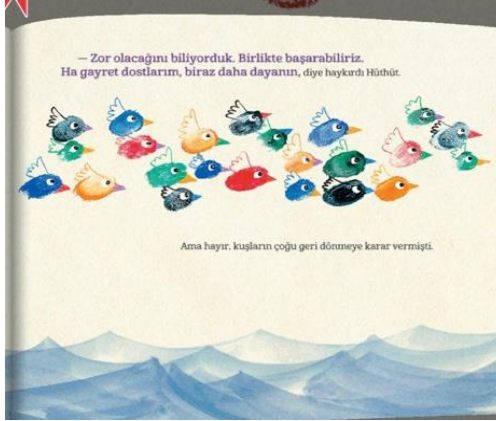
Gelişme Hakkı

Korunma Hakkı

Katılma Hakkı

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çocuklar, erken yaşlardan itibaren sahip oldukları temel hakları bilmelidirler. Hakların çocuklara öğretilmesinde hikâye kitapları önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden çocuklara nitelikli kitapların sunulması çok önemlidir. Bu araştırmada 'TRT Çocuk Kitaplık' uygulamasındaki kitapların çocuk hakları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseniyle yürütülen araştırma kapsamında, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen 3 yaş, 4 yaş ve 5 yaş çocuklarına yönelik toplamda 15 adet okul öncesi hikâye kitabı incelenmiştir. Araştırma sonuçları ilgili literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

İncelenen okul öncesi hikâye kitaplarında en çok gelişme hakkına, ikinci sırada yaşama hakkına, üçüncü sırada korunma hakkına ve en az katılma hakkına yer verilmiştir. Yaşama hakkı; çocuğun temel gereksinimlerini karşılamasını sağlayan, beslenme, barınma, uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi yardım hakkı gibi haklardır. Gelişme hakları; çocuğun kendisini en üst düzeyde geliştirmesini sağlayan oyun ve dinlenme hakkı, eğitim hakkı, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü hakkı gibi haklardır. Korunma hakkı; çocuğun her türlü ihmal, istismar ve sömürüden korunmasını sağlayan haklardır. Katılma hakkı ise çocuğun ailede ve toplumda etkin rol oynamasını sağlayan; kendisini ilgilendiren konularda karara katılma hakkı, ifade özgürlüğü hakkı, karar verme hakkı, toplanma hakkı gibi haklardır (Akyüz, 2012). Ayrıca kitaplarda hakların olumlu kullanımına, olumsuz kullanımından daha fazla yer verilmiştir. Göze çarpan bir diğer sonuç ise; korunma hakkının

olumsuz kullanımının, olumlu kullanımından daha fazla olmasıdır. İncelenen kitaplardan yalnızca iki tanesinde ise (*K4 ve K14*) hakların sadece olumlu kullanımına yer verilmiştir.

Araştırma sonuçları literatürdeki bazı sonuçlarla karşılaştırıldığında (Alpay & Tuna, 2021; Güzen, 2022; Sarı, 2019), araştırma sonuçları ile birebir uyumluluk gösterirken diğer bazı araştırmalarla (Karaman Kepenekçi & Aslan, 2011; Turan, 2011; Türkyılmaz & Kuş, 2014) benzer sonuçlar elde edilmiştir. Diğer yandan, Pembegül (2019) ve Bağçeli Kahraman vd. (2020) mevcut araştırmadan farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Sarı (2019) tarafından yapılan araştırmada, Ankara ili Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde yer alan 200 kitap çocuk hakları açısından incelenmiş ve incelenen kitaplarda en çok gelişme hakkına, ikinci sırada yaşama hakkına, üçüncü sırada korunma hakkına ve en az katılma hakkına yer verildiği saptanmıştır.

Alpay ve Tuna (2021), araştırmasında 2017-2018 eğitim-öğretim yılı, Rize ili Merkez ilçesindeki bağımsız anaokullarının okul yöneticileri, öğretmenleri ve velilerinin oluşturduğu 55 katılımcının tercih ettiği 95 okul öncesi hikâye kitabını çocuk hakları açısından incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, kitaplarda en fazla gelişimsel haklara yer verildiği ve bunu sırasıyla yaşama, korunma ve katılma hakkının izlediği görülmüştür. Bunun sebebinin de çocukların eğitim hakkı, oyun, eğlence, kültür hakkı ve bilgi edinme hakkı gibi haklarının kitaplar tarafından temel olarak ele alınan ve okuyucuda geliştirilmek istenen alanlar olduğu ve bu hakların, çocuğun günlük yaşam rutininde en çok kullandığı haklar olduğundan kitaplarda da daha fazla yer aldığı düşünülmektedir. İncelenen okul öncesi hikâye kitaplarında en az katılma hakkına yer verilmiştir. Güzen'in (2022) araştırmasında, 2010-2020 yılları arasında, Türkçe basılmış 400 adet 3-7 yaşa hitap eden resimli hikâye kitapları kapsayıcılık ve çocuk hakları açısından incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre, çocuk haklarından en fazla gelişme hakkına yer verilirken, bunu sırasıyla yaşama, korunma ve katılma hakları izlemiştir. Ayrıca kitaplardan 14'ü doğrudan çocuk haklarını öğretmeyi hedeflemektedir. Karaman Kepenekçi ve Aslan'ın (2011) araştırmasında da 6 yayınevinin 2009 yılında ilk ya da yeni baskısını yaptıkları 81 kitap incelenmiştir. Kitaplar içinde en çok gelişme hakkına ve sırasıyla yaşama, katılma ve korunma haklarına yer verilmiştir. Korunma hakkına az yer verilmesinin sebebinin, çocuğu örseleyen durumlara kitaplarda yer verilmesinin çok tercih edilmemesi olduğu düşünülmektedir. Türkyılmaz ve Kuş (2014) İlköğretim 100 temel eserde çocuk haklarını incelediği çalışmasında, en çok yaşama ve gelişme hakkına yer verildiğini fakat ağırlıklı olarak olumsuz kullanımının yer aldığını ve katılma hakkına yok denecek kadar az yer verildiğini tespit etmişlerdir. Bunun sebebi olarak da 100 temel eserde çocuk karakterin neredeyse yok denecek kadar az olduğu ve yetişkin karakterlere yer verilmesi ve ayrıca incelenen kitapların çocuk hakları olgusundan daha önce yazılan kitaplar olması düşünülmektedir. Turan (2011) tarafından yürütülen yüksek lisans tez araştırmasında 'Her Güne Bir Masal' adlı masal kitabından içinde çocuğun yer aldığı 70 masal kitabı incelenerek çözümlenmiştir. Araştırma sonucuna göre; incelenen masalarda en çok korunma hakkına yer verilirken bunu sırasıyla gelişme, yaşama ve katılma hakkı izlemiştir. Ayrıca masalarda hakların olumlu kullanımı, olumsuz kullanımından fazladır. İlgili alan yazın incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşan araştırmaların olduğu da görülmüştür. Pembegül (2019) araştırmasında TÜBİTAK tarafından yayınlanan popüler bilim dergilerini çocuk hakları açısından incelemiş ve araştırma sonucunda dergilerde en çok katılma ve gelişme hakkına yer verilirken, yaşama ve korunma hakkına çok az yer verildiği görülmüştür. Bağçeli Kahraman vd. (2020) ise araştırmalarında, 2019 yılının en çok satan 64 resimli kitabı çocuk hakları

açısından incelemiş ve incelenen kitaplarda en çok katılma ve yaşama haklarına yer verildiğini en az gelişme ve korunma haklarına yer verildiğini tespit etmişlerdir.

Todres ve Higinbotham' ın (2013) araştırmasında, *Horton Hears a Who!* ve *Yertle the Turtle* hikayeleri derinlemesine incelenmiş ve bu iki hikayede katılım hakkı gibi kapsayıcı temel haklardan, barınma hakkı gibi daha özel haklara kadar birçok hakkın özetlendiği ve bunun yanında bu hakların nasıl sağlandığı ve çocuk haklarından kimin sorumlu olduğunu keşfetmeyi sağlayacak hikayeler olduğu görülmüştür. Reynaert vd.'nin (2009) araştırmasında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dair yapılan akademik çalışmalar eleştirel bir şekilde incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yapılan çalışmaların üç ana tema altında dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Bu temalar; çocuk haklarında yeni bir norm olarak özerklik ve katılım hakkı, ebeveyn haklarına karşı çocuk hakları ve küresel çocuk hakları endüstrisidir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

- Yayınevi editörleri, çocuk kitaplarını çocuk haklarına daha duyarlı bir anlayışla inceleyerek, çocuklara bu eserler sayesinde çocuk haklarının daha etkin bir şekilde öğretilmesini desteklemelidir.
- Araştırma kapsamında okul öncesi dönem çocuklarına yönelik kitaplar incelenmiştir. Yeni yapılacak araştırmalarla diğer yaş gruplarına yönelik dijital kitaplar incelenebilir.
- Çocukların medya ve kitle iletişim araçlarını daha verimli kullanması amacıyla TRT Çocuk Kitaplık uygulaması gibi uygulamalar geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

Akyüz, E. (2012). *Çocuk hukuku*. Pegem Akademi Yayınları.

Alpay, B. & Tuna, C. (2021). Okul öncesine yönelik hikâye kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 1-14.

Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Pegem Akademi Yayınları.

Bağçeli Kahraman, P., Kartal, T., & Yıldız, S. (2020). Resimli çocuk kitaplarında çocuk hakları. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3(2), 138-163. <https://doi.org/10.47935/ceded.801810>

Bakırcı, K. (2004). *Çocuk ve genç işçilerin haklarının korunması (Uluslararası, Bölgesel ve Türk Hukuku Açısından)*. Beta Yayınları.

Bhangu, S., Provost, F., & Caduff, C. (2023). Introduction to qualitative research methods - Part i. *Perspectives in Clinical Research*, 14(1), 39-42. https://doi.org/10.4103/picr.picr_253_22

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş, & Demirel, F. (2021). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları.

Butler, C. (2012). *Child rights: The movement, international law, and opposition*. Purdue University Press. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/yildiz/detail.action?docID=3119342>

Ceylan, Ş. (2018). *Çocuk hakları*. Hedef Yayınları.

Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri: (Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni)* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.

Çelebi, M. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Erbay, E. (2019). *Çocuk hakları*. Yeni İnsan Yayınevi.

Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Seçkin Yayıncılık.

Güzen, N. M. (2022). *Resimli hikâye kitaplarının kapsayıcılık ve çocuk hakları açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Gyurova, V. (2023). Fairy tales in the education on children's rights. *Pedagogika-Pedagogy*, 50-56. <https://doi.org/10.53656/ped2023-1.04>

Hareket, E. (2020). *Disiplinlerarası yaklaşımla çocuk hakları (Çocuk hakları eğitimine yönelik uygulama örnekleriyle)*. Pegem Akademi Yayıncılık.

İsmail, H. M. (2023). Children's literature: The significance and other impacts. *Theory and Practice in Language Studies*, 13(3), 593-598. <https://doi.org/10.17507/tpls.1303.07>

Karaman Kepenekci, Y., & Aslan, C. (2011). *Okul öncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları eğitim, araştırma ve inceleme dizisi-I*. www.ankara.edu.tr

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Kök Yayıncılık.

Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk edebiyatı: Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle*. Anı Yayıncılık.

Özden, M. Y., & Durdu, L. (2016). *Eğitimde üretim tabanlı çalışmalar için nitel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

Pembegül, B. N. (2019). *Tübitak tarafından çocuklara yönelik yayımlanan popüler bilim dergilerinin çocuk hakları açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Reynaert, D., Bouverne-de-Bie, M., & Vandeveld, S. (2009). A review of children's rights literature since the adoption of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Childhood*, 16(4), 518-534. <https://doi.org/10.1177/0907568209344270>

Sapsağlam, Ö. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının değer algılarının çizdikleri resimler ve sözlü anlatımlarına göre incelenmesi: Sorumluluk değeri örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(189), 287-303. <https://doi.org/10.19171/uuefd.11636>

Sarı, T. (2019). *Çocuk Kütüphanelerinde yer alan çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi: Ankara ili örneği*. Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Seggie, F. N. & Bayyurt, Y. (2021). *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. Anı Yayıncılık.

Sever, S. (2019). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayıncılık.

Şimşek, T. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Suna Yayınları.

Şirin, M. R. (1994). *Çocuk edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayınları.

Todres, J. & Higinbotham, S. (2013). A person's a person: children's rights in children's literature. *Columbia Human Rights Law Review*, 45(1), 1-56.

Turan, S. (2011). *Masalların çocuk hakları bağlamında çözümlenmesi: 'Her güne bir masal' adlı kitap üzerine bir inceleme*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Türkyılmaz, M. & Kus, F. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112). <http://213.14.10.181/index.php/EB/article/view/5326>

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.